

Şygşygyny öldürmek -7/ romanyň dowamy

Category: Ertekiler, Kitapcy, Romanlar, Sözler

написано kitapcy | 24 января, 2025

Şygşygyny öldürmek -7/ romanyň dowamy ŞYGŞYGYNY ÖLDÜRMEK

Ikinji klasda içgysmadan ýaňa ölmegiň mümkindi, ýöne Jim ýyl geçdigiçe gowulaşar diýip meni ynandymağa çalyşýardy, hamana ilki onuň bilen şeýle bolanmyş, ýöne men altynjy klasda käbir degerli zatlary öwrenjekmişim. Altynjy klas, megerem, oňa başdan başlap ýaran bolara çemeli, ol ilki bilen-ä az salym dowam eden müsür möwsümini başyndan geçirdi, ýagny birnäçe günläp tagta ýaly tekiz bolmak isläp, bir elini öňüne uzadyp, beýleki elinem arkasyna tutýardy-da, dähedem-dessem edilendäki dek, bir aýagynyň ökjesini beýleki aýagynyň burnuna degrip, gös-göni durýardy. Men bolsa onuň bolşuna agzymy öweldip, aňkaryp galýardym. Jim ähli gadymy müsürlilileriň şeýle ýörändiklerine meni ynandymağa çytraşýardy. Men şonda oňa: „Olar şeýdip ýöremekden başga iş bir edip bildilermikä?“ diýdim. Jim bolsa maňa müsürlilileriň amerikalylardan, ýagny bizden, has kän işleri edendiklerini, mysal üçin olaryň hajathana kagyzyňy we ebedi balzamirlemegi oýlap tapandyklaryny, eger-de olar bolmadyk bolsa biziň nähili ýagdaýda boljakdygymyzy hatda göz öňüne-de getirip bilmeýändigini aýtdy. Attikus bu barada maňa: „Aýdylanlardan sypatlandyryjy sözleri aýyrsaň, umuman aýdylýanlar dogry bolup çykaýmagy-da ähtimal“ diýdi.

Günorta Alabamada ýylyň pasyllary beýle bir anyk däl, tomus dura-bara, assajadan güýze geçýär, kähalatlarda güýzden soň gys düýbünden gelmeýär-de, bada-bat ýaz günleri gelip ýetýär, ondan soňam ýene-de tomus başlaýar. Şol ýylky güýz uzak hem maýyl bolupdy, hatda galyňrak geýimleri geýmegem gerek bolmady diýen ýaly. Bir gezek, oktýabryň maýylganlyk gününde biz Jim bilen bilelikde tanyş ýol bilen gadam urup barýardyk welin, ýene-de agaçdaky köwegimiziň öňünde togtamaly bolduk. Bu gezek

onuň içinde nähilidir birhili ak zat görünyärdi.

Jim bu gezek maňa hojaýynçylyk etmäge rugsat berdi welin, men tapyndymyzy çykardym. Bu iki sany, sabyndan ýasalan gurjajykdy. Biri oglanjygy şekillendirýärdi, beýlekisinde bolsa gyzjagazlaryň köýnegine çalymdaş bir zat bardy.

Men hatda jadygöylügiň diňe ertekilerde bolýandygyny-da ýadyma salyp ýetişmäňkäm, çygyrdym-da, şekiljikleri zyňyp goýberdim.

Jim olary haýdan-haý eline aldy.

-Sen näme, aklyňdan azaşdyňmy?-diýip ol maňa käýindi-de, gurjajyklaryň sary tozanyny süpürmäge durdy:-Seret, olar nähili eýjejik. Men bular ýalysyny hiç haçan görmändim.

Ol maňa şekiljikleri uzatdy. Olar iki sany çagajyga meňzeşjediler. Oglanjyk-kelte jalbarçaly, bir çogdum alyn saçlary gaşlaryna çenli dökülip dur. Men gabak astyndan Jimi synladym. Bir çogmak sarymtyl saç onuň maňlaýynyň üstüne sallanyp durdy. Öň men doganymyň keşbiniň bu aýratynlygyna düýbünden üns bermeýärdim.

Jim gurjajyk-gyzjagazdan nazaryny aýyrды-da, maňa garady. Gurjajygyň maňlaý saçy sallanyp durdy. Meniňkem şeýle.

Jim:

-Bu biz-diýdi.

-Seniň pikiriňçe, olary kim ýasadyka?

-Biziň tanyşlarymyzdan kim şekiljik ýasap bilýär?

-Jenap Eýweri.

-Ol düýbünden başgaça edýär. Men: „kim şekiljikleri şeýle oňat edip ýasap bilýär?“ diýýärin.

Jenap Eýweri her hepdede bir äpet kesindini ýom-ýok edýärdi, ol mähnet kesindiden diş arassalanýan çöp ýonýardy-da, soňam şony çeýnäp gezip ýörýärdi.

-Ýene-de hany Stiweni Kroufordyň „ýaş ýigidi“ bar-diýip men salgy berdim.

-Dogry, olar oňarýar, ýöne ol şäheriň daşynda ýaşaýar ahyry. Onuň bizi synlap ýörmäge wagty hem ýok.

-A belki-de ol eýwanda oturan ýerinden hany Stiwenä seretmän, biziň ikimize seredýän bolaýmasyn. Onuň ýerine özüm bolan bolsam-a men hany Stiwenä düýbünden seretmezdim.

Jim gözünü gyrpman maňa dikildi, onuň bolşy birsalymdan soň

meniň ýüregime düşdi we men ondan näme bolýandygyny soradym, ol diňe „Hiç zat, Gözlüje“ diýdi. Öýmüzde ol gurjajyklary özüniň sandyjagynda gizledi.

Şondan soň iki hepde geçip-geçmänkä biz köwekden tutuş bir guty sakgyç tapdyk-da, sapy çykýança ondan lezzet alyp başladyk. Jim bolsa näme üçindir Redlileriň ähli zadynyň zäherlidigini unudan ýalydy.

Ýene-de bir hepdeden soň köwekden öwüşgini solan nyşan çykdy. Jim ony Attikusa eltip berdi welin, Attikus bu nyşanyň sowatlylyk üçin berlen hormatly nyşandygyny, biz dünýä inmezimizden öň Meýkomb okrugynda kimiň hemmelerden gowy ýazýandygyny kesgitlemek üçin bäsleşikleriň geçirilip, ýeňijilere şeýle nyşan berlendigini aýtdy. Ýene-de Attikus: „megerem ony goňşularymyzyň biri ýitirendir“ diýip, biziň bu barada goňşularymyza ýüz tutandygymyzy sorady. Men ýaňybir ony nireden tapandygymyzy düşündirmekçi bolupdym welin, Jim meni depip goýberdi. Soňra bolsa Attikusdan: „şeýle nyşanlary kimleriň alandygy ýadyňa düşmeýärmä?“ diýip sorady. Attikusyň ýadyna düşmeýän ekeni.

Ýene-de dört günden soň tapylan tapyndy bolsa hemmesinden gowusy bolup çykdy, zynjyryna alýumin çakgyjyk berkidilgi zynjyrlyja jübi sagady. Ol abat däl ekeni.

-Jim, seniň pikiriňçe, bu ak altynmyka?

-Bilemok. Attikusa görkezeli.

Attikus: „Eger-de sagat täze bolan bolsady, onda zynjyry hem çakgyjygy bilen, megerem on dollar dagy bahasy bolardy“ diýdi. Soňam:

-Sen kimdir biri bilen mekdepde alyş-çalyş etdiňmi?-diýip sorady.

-Ýok, ýok, jenap!-diýip Jim kisesinden atamyň sagadyny çykardy. Attikus ol sagady Jime hepdede bir gezek götermäge, ýöne örän seresaplyja götermäge berýärdi, onsoň Jim şol gün sagat däl-de özi aýnadan ýasalan ýaly bolup gezyärdi:-Attikus, eger-de sen garşy bolmasaň, gowusy men şu sagady alaýaýyn-la. Belki men ony bejelerin.

Haçan-da Jim atamyň sagadyna öwrenişenden soňra, ol sagadyň üstünde uzakly gün titräp ýörmek onuň ýüregine düşüpdi,

onsoňam indi her pursatda sagadyň näçe bolandygyny görmek üçin olary salyp-çykaryp durmagyň hajaty ýokdy. Hemme görmeli adamlar onda jübi sagadyň bardygy görüpdiler we oňa geň galmaklaryny hem-de bahylçylyk etmeklerini bes edipdiler.

Ol örän çakganlyk bilen tapan sagadyny sökdi we düzdi, diňe ýekeje ýaýjyk hem-de iki sanyjak kinniwanja tekerjik yzyna sygmady, emma barybir sagat işlemedi.

-Owf!-diýip ol uludan demini aldy:-Hiç paşmaýar. Diňle, Gözlüje...

-Hä?

-Belki, bu zatlary goýýan adama hat ýazmak gerekdir?

-Ine, munyň bolýar, Jim, biz oňa taňryýalkasyn aýdarys... aý oylan, saňa näme bolýar-a?

Jim elleri bilen gulaklaryny ýapdy-da, başyny ýaýkaşdyrды.

-Düşünemok, hiç zada düşünemok... Özümem düşünemok, Gözlüje...-diýip Jim myhman otagymyza tarap gözünüň gyýtagy bilen ümledi:-Belki, Attikusa aýtmalydyr...Ýok, ýok, gerek däl.

-Gel, men aýdaýyn.

-Ýok, gerek däl. Diňle, Gözlüje...

-Ýeri näme?

Tutuş gije onuň maňa nämedir bir zatlary aýdasy gelip dili gijäp durdy, ol birden-ä gözlerini ýaldyradyp maňa tarap öwrülýärdi, birdenem pikirini üýtgedýärdi. Bu gezegem pikirini üýtgetdi:

-Äý ýok-la, hiç zat-la.

-Gel, gowusy hat ýazaly-diýip men kagyz bilen galamy onuň burnunyň astyna dykdym.

-Ýeri bolýar, „Gadyrly jenap...“

-A sen onuň erkek kişidigini nireden bilýärsiň? Jedel edeli, bu hanym Modidir... Men munuň soldugyny öňdenem bilýärdim.

-Äý goýsan-aý! Hanym Modi sakgýç çeýnemeýär!-diýip Jim ýyrşaryldy:-Wah, ýöne dogry, ol kähalatlar şeýlebir gepleýär welin, edil ýöne hoşuňa gelyär. Bir sapar men oňa sakgýç hödür etdim, ol bolsa maňa: „Ýok, sag bol, sakgýç bogazyňa ýelmeşýär, onsoň dil-siz-a-gyz-syz bolup galaýýarsyň! Muňa sered-ä, bu söz nähili owadan eşidilýär-ä, dil-siz-a-gyz-syz!

-Hawa-la, ol kämahallar şeýlebir owadan gürleýär. Ýöne senem

dogry aýdýarsyň, sagady we zynjyrjygy ol nireden alsyn.

„Gadyrly, jenap“ diýip Jim hekaýa ýazan ýaly düzüp başlady: „Biz size biziň üçin köwege goýan ähli zatlaryňyz üçin örän minnetdardyr. Sizi çäksiz hormatlamak bilen Jeremi Attikus Finç“.

-Eger-de sen şeýle diýip gol çekseň, ol muny seniň ýazandygyňy bilmez.

Jim özüniň doly adyny bozdy-da, diňe „Jim Finç“ diýip gol çekdi. Onuň adynyň aşagyndan bolsa men öz golumy çekdim: Jin Luiza Finç (Gözlüje). Jim haty bukja saldy.

Ertesi gün irden biz mekdebe barýarkak, ol menden ylgap öňe geçdi-de, biziň bagymyzyň aşagynda saklandy. Ol maňa tarap ýüzüni öwürüp durşuna köwege seredýärdi. Men onuň duw-ak bolup agarandygyny gördüm.

-Gözlüje!!

Men ylgap bardym.

Kimdir biri biziň köwegimizi sement bilen ýapypdyr.

-Aglamasana, Gözlüje, ýeri bolýar-la, beýtmesene...ýeri aglamasana, gerek däl-le, eşidýäňmi...-diýip ol tä mekdebe barýançak gaýtalady bardy.

Haçan-da biz öýmüze ertirlik edinmäge gelenimizde Jim yzyndan ýagy kowalaýan dek çaltlyk bilen öňündäki ähli zady şapыр-şupur etdi-de, eýwana ylgap çykyp, basgançagyň ýokarkysynda sägindi. Men onuň yzyndan çykdim.

Ol:

-Heniz gelmedi-diýdi.

Ertesi gün Jim ýene-de garawullap başlady. Bu gezek onuň zähmeti köýmedi.

Ol:

-Salawmaleýkim, jenap Natan!-diýdi.

-Salam, Jim hem-de Jin Luiza-diýip jenap Redli ädimini haýallatman jogap gaýtardy.

-Jenap Redli...-diýip Jim oňa ýüzlendi.

Jenap Redli yzyna gaňryldy.

-Jenap Redli,...siz...hol agaçdaky köwegi siz sement bilen ýapdyňyzmy?

-Hawa. Men oňa dyky dykdym.

-A näme üçin, jenap?

-Agaç gurap barýar. Haçan-da agaçlar kesellese olary sement bilen bejerýärler. Muny saňa bilmek gerek, Jim.

Şondan soň Jim uzakly gün bu barada geplemedi. Haçan-da biz öz bagymyzyň deňesinden ötüp barýarkak ol çuň oýa batyp semente aýasy bilen kakysdyrды, soňam nämedir bir zat barada tükeniksiz oýlanmagyny dowam etdi. Onuň keýpiniň pursatsaýyn erbetleşýändigini göz-görteledi, şonuň üçinem men ondan daşrakda gezýärdim.

Agşamara biz hemişekimiz ýaly işden gelýän Attikusy garşy almaga çykdyk. Eýwanymyza golaýlanymyzda Jim:

-Attikus, şol agaja seretsene-diýdi.

-Haýsyna?

-Redlileriň mellegindäki, hol, mekdebe golaý duranyňa.

-Görýäriň, ýeri näme?

-Ol gurap barýarmy?

-Ýok, näme üçin? Seret, ýapraklary ýaşyl, gür, hiç ýerde saralyp-solmandyr...

-Bu agaç keselli hem dälmi?

-Ol edil seniň ýaly sagat, Jim. Ýöne sen muny näme üçin sorýarsyň?

-Jenap Redli, şol agaç gurap barýar diýip aýtdy.

-Belki, şeýle bolmagy-da ahmal. Megerem jenap Redli öz agaçlarynyň ýagdaýyny biziň ikimizden gowy bilýän bolsa gerek. Attikus öýe girip gitdi, biz bolsa eýwanda galdyk. Jim sütüne söýendi-de, oňa egni bilen süýkenip başlady.

-Jim, seniň arkaň gijeýärmidi?-diýip men başardygymdan sypaýyçylyk bilen soradym. Ol jogap bermedi welin, men ýene-de üstüne goşdum:-Ýör, öýe gireli?

-Soň bararyn.

Ol tä mazaly garaňky gatlyşýança eýwanda durdy, menem oňa garaşdym. Haçan-da biz öýmüze girenimizde men onuň ýaňy-ýakynda aglandygyny gördüm, onuň ýüzünde, bolmaly ýerinde joýa-joýa gözyaş yzlary bardy, ýöne men daşarda durkak näme üçindir onuň aglaýandygyny eşitmändirin.

xxxxx

Meýkomb okrugynyň iň öňden görüji welilerine-de düşnüksiz bolan sebäplere görä, şol ýyl güýzden soň duýdansyz gys geldi. Iki hepdeläp şeýlebir sowuk boldy welin, Attikusyň aýtmagyna görä beýle aýaz 1885-nji ýyldan bäri bolmanmyş. Jenap Eýweri: „Rozett daşynda ýazylygy: haçan-da çagalar ene-atalaryna gulak asmasalar, çilim çekseler we uruşsalar, howa zaýalanýarmyş“ diýdi. Hamana Jim ikimiziň boýnumyzdan agyr ýazyk asylygymyş, biz tebigatyň aklyny çaşyranmyşyk we seýle etmek bilenem ähli goňşularymyzyň başyna musallat inderip, öz-özümize-de zeledetirenmişik.

Şol gys garry hanym Redli amanadyny tabşyrdy, ýöne onuň ölümi birhili hiç kime bildirmän geçip gitdi, sebäbi meniň göwnüme bolmasa goňşularymyz hanym Redlini diňe ol öz gülllerini suwlaýan mahaly görýän bolmaklary ähtimal. Biz Jim bilen öz ýanymyzdan Betnyşanyň ahyrsoňy onuň ahmalyna garap alandyr diýip çakladyk, ýöne Redlilere baryp gelen Attikus biziň çensiz-çaksyz lapykeçligimize: „ýok, ol tebigy ölüm bilen amanadyny tabşyrypdyr“ diýdi.

-Ondan sora!-diýip Jim maňa pyşyrdady.

-Seniň ýaşıň uly, özüň soraber.

-Şonuň üçinem sen sora-da.

Men:

-Attikus-diýdim:-sen jenap Artury gördüňmi?

Attikus gazetiň ýokarysyndan maňa agras äňetdi:

-Ýok, görmedim.

Jim maňa mundan beýläk soraşdyrmaga mümkinçilik bermedi. Ol: „Attikus entegem Betnyşanlara eden ýörişimizi ýadyndan çykarmady, şonuň üçinem, gel gowusy bu barada birsellem dymaly“ diýdi. Ýene-de Jimiň göwnüne bolmasa Attikus şol tomusky gijede ähli zadyň diňe eşik çykaryşmak şertli humar oýny bilen bagly bolmandygyny güman edýän ýaly bolup görünýärdi. Jim özünde beýle pikir etmäge hiç hili esasyň ýokdugyny, ýöne özüniň muny durky-düýrmegi bilen duýýandygyny-da aýtdy.

Irden men oýandym-da penjireden garadym welin, tasdanam gorkudan ýaňa janym çykýardy. Men şeýlebir çirkin çygyrdym welin, hammamdan Attikus ýaňaklaryna sabyn çalyngylygyna ylgap

geldi.

-Ahyrzaman! Attikus, biz indi näme ederis?

Men ony penjirä garşy süýredim.

Attikus:

-Bu ahyrzaman däl-diýdi:-Bu wagt gar ýagýar.

Jim bu uzak şeýle bolarmy diýip sorady. Ol hem hiç wagt gar görmändir ekeni, ýöne onuň nähili bolýandygyny welin bilýän ekeni. Attikus özüniň gar barada Jimden köp bilmeýändigini aýtdy.

-Ýöne, eger-de ol şu wagtkysy ýaly çygly, öljümek bolsa ýagşa öwrülmek diýip pikir edýärsin.

Biz ertirlik edinip otyrkak jaň geldi welin, Attikus saçak başyndan turdy. Soňra yzyna dolanyp gelip:

-Ýula Meý jaň etdi. Sözme-söz aýdýaryn: „Meýkomb okrugynda bir müň sekiz ýüz segsen başinji ýyldan bäri gar ýagmandygy zerarly, mekdepde bu gün sapak ýok“.

Ýula Meý biziň şäherimiziň baş aragatnaşykçysydy. Ol hemişe dürli wajyp habarlary, toýa çakylyklary, ýangynlary yglan edýärdi we lukman Reýnoldsyň ýok wagty ilkinji lukmançylyk kömegini nädip bermelidigini maslahat berýärdi.

Haçan-da Attikus ahbetin bize rahatlanmagy we penjirä däl-de önümizdäki tabaklarymyza seretmegi buýranda, Jim oňa sowal berdi:

-Gar adamsyny nädip ýasamaly?

Attikus:

-Jinnek ýaly-da düşünjäm ýok-diýdi:-Men dogrusy sizi gynandyma dözemogam welin, ýöne men gar belli-külli gar tokgasyna-da ýeterlik bolmaz öýdüp gorkýaryn.

Şol wagt Kelpurniýa gelip girdi we göräýmäge eremeýän ýaly diýip habar berdi. Biz ylgaşyp howla çykdyk. Ol öljümek garyň ýeňiljek gatlagy bilen örtülendi.

Jim:

-Onuň üstünden ýoremek gerek däl-diýdi:-beýtseň ol bihuda ýitip gidýär.

Men ýeňsäme gaňryldym. Biziň geçen ýerimizde gar eräp aýak yzlary galýardy. Jim garaşmagyň gerekdigini, gar has köpräk gaçandan soň bolsa biziň onuň hemmesini bir ýere toplap, gar

adamsyny ýasajakdygymyzy aýtdy. Men dilimi mymyjak tozgalara garşy uzatdym. Olar agzyňy ýakyp gelýärdiler.

-Jim, gar gyzgyn!

-Ýok, ol ýöne şeýlebir sowuk welin, hatda ýakyp barýar. Ony iýme, Gözlüje, biderek ýere sarp etme. Goý, ýere gaçybersin.

-Meniň bolsa onuň üstünden gezmeläsim gelýär.

-Hä, tapdym! Ýör, hanyň Modiniň howlusynda gezmeläp geleli.

Şeýle diýdi-de Jim howlymyzyň içinden bökjekläp gitdi. Menem onuň galdyran aýak yzlaryna basmaga dyrjaşyp, yzyndan eňdim. Hanyň Modiniň jaýynyň gabat-garşysynda, pyýada ýodasynda biziň ýanymyza jenap Eýweri geldi. Onuň ýüzi bägül reňkdi, guşagynyň astyndan bolsa alaň ýaly güberilen garny öňe çykyp durdy.

Ol:

-Ine, görýärsiňizmi, siz näme etdiňiz?-diýdi:-Meýkombda adam döwründen bäri gar ýagmandy. Howa bulaşýar, bu zatlaryň ählisi-de garagol çagalar sebäpli bolýar.

Men pikir etdim: „Belki, jenap Eýweri, biziň öten tomus, özüniň tomaşasyny gaýtalamagyna nähili garaşandygymyzy aňandyr?“ Onda näme, eger-de gar bize temmi bermek üçin ýagýan bolsa, onda gowusy garagolluklary köpräk etmek gerek öýdýän. Jenap Eýweriniň özüniň meteorologiýa maglumatlaryny nireden alýandygy barada bolsa men asla kellämi agyrtmaýardym, elbetde gönüden-göni Rozett daşyndan alýan bolsa gerek.

-Jim Finç, a-ýuw Jim Finç!

-Jim, seni hanyň Modi çagyryýar.

-Ikiňiz hem howlynyň ortasyndan ýöräweriň-uw! Meniň eýwanyň öňündäki gülleri gar basypdyr, hüşgär boluň, olary basgylaýmaň!

-Depelemeris!-diýip Jim jogap berdi:-Bu owadan ahyry, hanyň Modi, şeýlemi?

-Gümüne gitsin-le, bu owadanlyk! Eger-de agşam aýaz gelse, meniň güllerimiň işi gaýdar!

Hanyň Modiniň gyralary giň, köne sypal başgabynyň erňeginde gar tozgajyklary ýyldyraşýardylar. Ol haýsydyr bir gülüniň düýbünüň üstüne eglip, onuň daşyna boş halta çolaýardy. Jim muny näme üçin edýändigini sorady.

-Olaryň üşemezligi üçin!-diýip hanyň Modi jogap berdi.

-Güller nädip üşesin? Olaryň gan aýlanyşy ýok ahyry?

-Men muny saňa düşündirib-ä bilemok, Jim Finç. Ýöne men bir zady bilýärim, eger-de agşam aýaz bolsa, güller doňar, şonuň üçinem men olaryň daşyny dolaýaryn. Düşnüklimi?

-Hawa, hanym. Hanym Modi...

-Hawa, jenap?

-Mümkinmi, biz Gözlüje bilen sizden gar karzyna alsak bolmazmyka?

-Eý Hudaý-eý, baryny alyňsana! Hanha, eýwanyň aşagynda erikden boşan köne sebet bar, şony dolduryň-da, daşaberiň-diýip hanym Modi gözünü süzdi:-Jim Finç, ýogsa-da sen meniň garymy näme etmekçi bolýarsyň?

-Ine görersiňiz!-diýip Jim jogap berdi. Onsoň biz iki bolup hanym Modiniň howlusyndan öz howlумыza daşap bilen garyмыzy daşadyk. Bu örän öl hem palçykly iş boldy.

-Indi näme, Jim?-diýip men soradym.

-Ine görersiň!-diýip ol jogap berdi:-Sebedi al-da, öýümüziziň arkasyndaky howludan bärlik ýygnap bilen garyňy çek. Özüňem seret, biderek ýere gary basgylamagyn-da, diňe öňki basan ýeriňe basyp gezgin.

-Biziň kiçijik gar adamjygymyz bolarmy?

-Ýok, hakyky, uly gar adamsy. Hany, bol başla, işimiz kän entek.

Jim arka ýüzdäki howla ylgap gitdi-de, dyrmygy alyp gelip, örülgi odunlaryň aňyrsyndaky ýeri çalt-çaltdan gazyp, bir ýere üýşürüp ugrady, arasyndan ýagys gurçuklaryny çöpleşdirip bir gapdala zyňdy. Soňra öýe ylgap gitdi-de, ýuwulmaly eşikler goýulýan uly sebedi getirip, ony toprakdan püre-pür edip, öýümüziziň önündäki bagjagaza süýräp ugrady.

Haçan-da biz ol ýere baş sebet toprak bilen iki sebet gar eltenimizden soň Jim indi başlasagam bolar diýdi.

Men:

-Bu-la hapa-palçyk bolýar-diýdim.

-Bu häzir hapa-palçyk, soň bolsa gowy bolar-diýip Jim jogap berdi.

Ol toprakdan tokgalap uly logala ýasap ugrady, onuň üstünde bolsa ikinjisini ýasady, soňa palçyk ýelmäp ulaldyberdi-

ulaldyberdi welin, gar adamsynyň göwresi taýyn bolaýdy.

-Jim, gara reňkli gar adamlary bolýarmyka bir?-diýip men sowal berdim.

-Soň ol gara reňkli bolmaz-diýip Jim hüňürdedi.

Ol gitdi-de jaýymyzyň arka tarapyndan erik çybyklaryny alyp geldi, olaryň birnäçesini çilşirip ördi-de, egreltdi welin, gar adamsynyň süňkleri emele geldi, indi diňe olary toýun bilen suwaýmak galdy.

Men:

-Bu hany Stiweni Krouford-diýdim:-Öz-ä semiz, elleri bolsa inçejik.

-Häzir galyňrak ederin-diýip Jim palçykdan adamyň üstünden suw guýup ýene-de oňa palçyk ýelmeşdirdi. Eden işini synlap durşuna, biraz oýlandy-da, bilinden aşakda öňe çykyp duran garyn ýasady. Soňra maňa tarap garanda, onuň gözleri lowurdap durdy:-Jenap Eýweri, gar adamsyna çalymdaş ahbetin?

Soňra ol bir gysym gar aldy-da, palçyk adamsynyň daşyna ýelmeşdirip başlady. Maňa ol diňe palçyk adamsynyň arka tarapyna gar ýelmemäge rugsat berdi, öňündäki görüňän tarapyny bolsa tutuşlygyna onuň özi owadanlady.

Jim gar adamsynyň gözleriniň, burnunyň, agzynyň ýerine çöp dykşydyrды, oňa ilik ýelmedi welin, jenap Eýweriniň ýüz-keşbi örän hyrsyzlandy. Şekiliň has doly bolamgy üçin onuň eline odun bölegini berdik. Jim bir ädim yza tesdi-de öz döredijiliginiň miwesini birlaý gözden geçirdi.

Men:

-Edil diri ýaly!-diýdim:-Bu nähili ajaýyp boldy, Jim!

-Dogrudanam erbet dälmi?-diýip Jim uýaljaň ýylgyrды.

Biz Attikusyň günorta naharyna irikgä bolup garaşyp başladyk, hatda kazyýete jaň edip, onuň üçin sowgat taýynlandygymyzy hem aýtdyk. Ol işden geldi. Megerem, biziň jaýyň arka ýüzündäki ähli gummy öýümiziň öňüne daşandygymyza geň galan bolara çemeli, ýöne biziň örän gowy işländigimizi aýtdy.

Ol:

-Men seniň gar adamsyny nämeden ýasajakdygyňy, dogrusy, göz öňüne-de getirip bilmeýärdim-diýdi:-ýöne, indiden beýläk men, ogul, seniň üçin alada galman hem bilerin, sen hemişe näme-de

bolsa bir zatlar oýlap taparsyň.

Bu öwgüden ýaňa Jimiň gulaklaryna çenli gyzaryp gitdi, ýöne welin, Attikus bir ädim yza tesdi-de, ünsüni bir ýere jemledi. Ol çyny bilen gar adamsyny synlady. Soň şadyýan ýylgyrды, soň gülüp başlady.

-Senden, ogul, näme çykjagyny-ha bilemok, inženermi, aklawjymy ýa-da suratçy, ýöne häzir welin, meniň pikirimçe, seni jemagat masgaralamasy üçin jogapkärçilige çekmek welin, bolarmyka diýýärin. Göwnüme bolmasa, bu gardaşyň daş keşbiniň käbir täsirli alamatlaryny ýaşyrmak gerek ýaly bolup dur.

Şeýle diýdi-de Attikus gar adamsynyň pökgüje garnyny biraz kiçeltmegi hem-de onuň eline odun bölegine derek sübse bermegi we öňüne öňlük dakmagy teklip etdi.

Jim eger-de şeýle edilse onda ýene-de gar adamsy däl-de palçyk adamsy boljakdygyny düşündirdi.

Attikus:

-Onda başgaça et-dä, ýöne muny şu ýagdaýda-ha goýup bolmaz-diýdi:-Sende goňşularymyzyň gülkünç şekillerini ýasamaga hukuk yok ahyry.

Jim:

-Bu gülkünç şekil däl-diýdi:-Jenap Eýweri hakykatdanam şeýle ahyry.

-Jenap Eýweriniň seniň bilen ylalaşmazlygy mümkin.

Jim:

-Tapdym!-diýdi.

Ol ylgap köçäni kesip geçdi-de, hanym Modiniň jaýynyň ýeňsesine aýlandy. Göz açyp-ýumasy salym geçip-geçmänkä-de öz-özünden razy hem buýsançly halda dolanyp gelip, hanym Modiniň giň meýdanly sypal başgabyny gar adamsyna geýdirdi, eplengi eline bolsa bagbançylyk gaýçysyny gysdyrды. Attikus: „Ine munyň ajaýyp“ diýdi.

Hanym Modi öz öýünden çykды-da, eýwanynda durды. Köçäniň üstaşyr siňe-siňe seretdi. Birdenem ýylgyrды.

-Wah, sen, Jim Finç, wah sen garagolja melgunjyk!-diýip ol gygyrды:-Meniň başgabymy bärlik getirip beriň, jenap!

Jim Attikusa tarap garady. Attikus başyny ýaýkady-da:

-Ol muny çyndan aýtmaýar-diýdi:-Ol ýöne seniň zehiniňe...ýeri,

nähili aýtsamkam...aňk bolup galdy.

Attikus köçeden geçdi welin, hanym Modi ikisi nämedir bir zat barada ellerini galgadyşyp şüwelenli gürrüňe başladylar. Men diňe olaryň:

-...howluda tüýs hakyky mofroditi goýmak! Sen olara ýagşy-da bir terbiýe berýän ekeniň, Attikus!

Gündiz gar ýagmasyny bes etdi, agşamara sowuk düşdi, gije bolsa jenap Eýweriniň iň erbet welilikleri durmuşa geçip başlady. Kelpurniýa arasyna maý salman öýdäki ähli peçlere odun salýardy, emma biz barybir üşeyärdik. Giç agşam Attikus biziň işlerimiz-ä erbet öýdýän diýdi we Kelpurniýadan onuň bu gije belki bizde galmagy gowy bolar diýip sorady. Kelpurniýa bolsa äpet penjireleri, belent üçegi gözden geçirdi-de, megerem öz öýünde muňa garanyňda has ýylyrakdygyny aýtdy. Attikus ony öz ulagynda öýüne äkitdi.

Uklamazyndan öň Attikus meniň otagymdaky peje kömür salyşdyrды. Ol megerem bu mahal on baş gradus sowuk dagy bar öýdýän, tutuş ömrüme beýle sowugy görmändim, gar adamsy bolsa tutuş doňup galypdyr diýdi.

Meniň göwnüme bolmasa sähelçe wagt geçen ýalydy welin, birdenkä kimdir biriniň meniň egnimden silkeleýändigini gördüm. Men oýandym-da, ýorganymyň gyraýygyndan jyklanymda Attikusyň paltosyny gördüm.

-Eýýäm gün dogdumy näme?

-Hany körpejäm, tursana.

Attikus maňa özümiň hammam haladymy hem-de paltosyny uzatdy.

Ol:

-Ilki halady geý-diýdi.

Attikusyň ýanynda Jim durdy, onuň üsti-başy sallam-sajakdy we özi-de ukudan açylyp bilmän iki-ýana çaykanýardy. Ol bir eli bilen ýakasyny saklaýardy, beýleki eli bolsa jübüsine salyngydy. Ol näme üçindir, nähilidir birhili çişikdi. Attikus:

-Bahymrak, bol körpeje,-diýdi:-Ine seniň jorabyň we köwşüň.

Men hiç zada düşünmedim, ýöne köwşümi aýagyma sokdum.

-Eýýäm irdenmi?

-Ýok, ýaňy bir sagat iki boldy. Hany, çaltrak bolsana.

Ahyry meniň aňyma ýetdi, nämedir bir zatlar gopupdyr.

-A näme boldy?

Ýöne eýýäm maňa düşündirmek gerek däl di. Edil guşlaryň ýagyşdan gizlenmek pursadynyň gelip ýetendigini duýuşlary ýaly menem öz köçämize haýsydyr bir betbagtlygyň gelendigini syzdym. Men nähilidir birhili ýüpeksow sygyrdyny, şatyrdyny, tutuksy başagaýlygy eşitdim. Meniň göwnüme wehim aralaşdy.

-Bu kimlerden gelýär-ä?

Attikus:

-Hanyň Modilerden, körpeje!-diýdi.

Eýwandan biz hanyň Modiniň aşhanasynyň penjirelerinden çabrap ýalyn çykýandygyny gördük. Edil şol wagtam biziň öz gözlerimiziň görýänine bahymrak ynanmagymyzy isleýän ýaly şäheriň depesinde ýangyn söndürijileriň ýaňy barha inçelip, çirkinleşip ýaňlanyp gitdi, özi-de wagty bilen bes etmedi.

-Hemme zat ýanarmy?-diýip Jim naýynjar sorady.

Attikus:

-Megerem-diýdi:-Indi bolsa şeýle. Ikiňiz hem Redlileriň jaýynyň ýanyna baryň-da şol ýerden butnamaň. Özüňizem aýak astyna çolaşyp ýörmäň, eşidýäňizmi? Görýäňizmi, ýel haýsy tarapdan öwürýär?

Jim:

-O-ho-how!-diýdi:-Attikus, belki eýýäm goş-golamlary çykarmagyň wagty gelendir?

-Entek ir. Meniň tabşyranymy ediň. Hany, boluň, ylgaň! Jim, uýaňa göz-gulak bol, eşidýärmiň? Ony özüňden ýeke ädimem goýberäýmegin!

Şeýle diýdi-de Attikus bizi Redlileriň derwezesine tarap itdi. Biz bolsa duran ýerimizden aňalyp durduk, biziň köçämiz barha köpelyän adamlardan hem ulaglardan ýaňa daralýardy, ot bolsa sessiz-üýnsüz hötjetlik bilen hanyň Modiniň öýüni ýalmap-ýuwudýardy.

-Ýeri olar näme üçin beýdip uzak güýmeň-süýmeň edip ýörkärer, näme üçin güýmeň-süýmeň edýärkärer...-diýip Jim hümrdeýärdi.

Emma Jim beýle diýse-de biz olaryň näme üçin haýal-ýagallyga ýol berýändiglerine düşünyärdik. Yangyn söndürijileriň köne ulagy sowukda otlanmaýardy, şonuň üçinem adamlar hümer bolup

ony ellerini diräp, köçäniň ugry bilen itekläp gelýärdiler. Haçan-da şlangany suw nokadyna birikdirenlerinde ol suwuň basyşyna çydaman ýyrtyldy-da, batly suw çüwdürimi ýokaryk atylyp gidip, köçäni öl-myžžyk etdi.

-Waý, Jim!

Jim meniň egnimden gujaklady.

-Ýuwaş, Gözlüje. Tolgunmaga howlukma. Haçan tolgunyp başlamalydygyny saňa özüm aýdaryn.

Meýkombyň ýaşaýjylary, belli bir derejede geýimli hem ýarym-ýalaňaç ýagdaýda hanyň Modiniň goş-golamlaryny köçä daşaýardylar. Attikus dubdan ýasalan agyr sallançak-kürsüni süýräp gelýärdi, men şol bada kakam nähili akyly diýip pikir etdim, sebäbi ol hanyň Modiniň ähli zatdan beter gowy görýän zadyny ýalňyň ýalmawuz deminden halas etmek bilen meşguldy.

Käte-käte niredendir bir ýerde gykylyk gelýärdi. Soňra üçegiň aşagyndaky otagjygyň penjiresinde jenä Eýweri peýda boldy. Ol penjireden ýassygy zyňyp goýberdi-de, soňam, tä hemmeler aşakdan gygyryşyançalar ýassygyň üstüne dürli goş-golamlary oklaşdyryp ugrady.

-Aşak düşüň, Dik! Basgançak ýanýar! Ol ýerden gidiň, jenä Eýweri!

Jenä Eýweri penjireden çykyp başlady.

-Sygmaýar...-diýip Jim demini daşyna üfledi:-Wah, Gözlüje...

Jenä Eýweri öňe-de, yza-da süýşüp bilmeýärdi. Men Jimiň goltugynyň aşagyna kellämi sokdum-da gözleri mäkäm ýumdum. Soň Jim gygyrdy:

-Ol çykdy, Gözlüje! Ol diri!

Men kellämi galdyrdym. Jenä Eýweri eýýäm ikinji gatyň eýwançasyna geçen ekeni. Ol eýwançanyň germewinden aýagyny aşyrdy-da, direlgi duran pürsüň üsti bilen aşaklygyna syrylyp gaýtdy, ýöne pürsüň üstünde saklanyp bilmän ala-gykylyk edip, hanyň Modiniň gülleriniň arasyna gaçdy.

Şol pille-de men adamlaryň hanyň Modiniň jaýyndan biziň jaýmyza tarap götin-götin süýşýändiklerini aňsyrdym. Eýýäm hiç kim ýalňyň içinden goş-golamlary çekip çykarmaýardy. Ýalyn ýokarky gaty hem gabsap alyp, üçegiň astyna ýetipdi, penjireler hüýt-gara bolupdy, olardan görüňän jaýyň içi bolsa

şeýlebir ýiti mämişi reňk bilen öwşün atýardy.

-Jim, hakykatdanam, hemme zat edil kädi ýaly çyparmy?

-Seret, Gözlüje!

Biziň jaýymyz bilen hanym Reýçeliň jaýyndan, edil derýadan göterilýän ümür ýaly goýy tüsse burugsap çykyp ugrady, adamlar eýýäm ol jaýlara tarap şlanga çekýärdiler. Biziň ýeňsamizden ýangyn söndürijiniň ýaňy gygyryp geldi, köçäniň öwrüminden Ebbotswilden gelen ýangyn söndürijileriniň ulagy göründi, ol gelşine biziň jaýymyzyň deňesinde togtady.

Men:

-Kitabym...-diýdim.

-Haýsy kitap?-diýip Jim sorady.

-Tom Swift baradaky, ol meniňki дәl-de Dilliňkidi...

-Tolgunmaga howlukma, Gözlüje!-diýip Jim maňa barmagy bilen görkezdi:-Seret bakaly!

Goňşularyň arasynda ellerini paltosynyň kisesine sokup Attikus durdy. Onuň bolup durşy, göýä ol futbol oýnuna tomaşa edýän ýalydy. Onuň gapdalynda hanym Modi durdy.

Jim:

-Görýäňmi, häzirlikçe ol tolgunmaýar!-diýdi.

-Ol näme üçin üçege münmändir?

-Ol juda garry, ol üçege münse ýykylyp boýnuny döwer.

-Belki oňa goş-golamlarymyzy daşap başlamaly diýip aýdarys?

Jim:

-Oňa bu mahal süýkenme, haçan daşap başlamalydygyny onuň özem bilýändir-diýdi.

Ebbotswiliň ýangyn söndürijileri biziň jaýymyza suw sepip ugradylar. Üçegimizde duran kimdir biri olara nirä ilkinji nobatda suw sepmelidigini görkezýärdi. Biziň Iň Hakyky Mofroditimiz bolsa gurumdan ýaňa şar-gara bolup, bir gapdala ýykylypdy, hanym Modiniň sypal başgaby bolsa şol durşuna hapa üýşmeginiň üstünde ýatyrdy. Bagbançylyk gaýçysy bolsa görünmeýärdi. Hanym Modi bilen hanym Reýçeliň öýleriniň we biziň öýümüziziň arasynda şeýlebir gyzgyndy welin, hemmeler birmahal hammam halatlaryny, paltolaryny çykaryp taşlap, ýatys geýimlerinde hem-de jalbaryň içine dykylan gije geýilýän uzyn köýneklerinde işleýärdiler. Men bolsa şol bir duran ýerimde

gymyldy-hereketsiz durandygym sebäpli doňup galypdym. Jim meniň egnimden gujaklap endamymy gyzdyrmaga çalyşýardy, ýöne bu maňa kömek etmeýärdi. Men onuň gujagyndan dyzap sypdym-da, iki elim bilen özümi gujakladym. Duran ýerimde bökjekläp başlanymdan soň, aýaklarym biraz ýylady.

Ýene-de bir ýangyn söndüriji ulag gykylyk turzup gelip, hany Stiweni Kroufordyň öýüniň deňesinde saklandy. Suw nokady ýekeje bolandygy zerarly olaryň şlangasyny birikdirip suw alara ýer ýokdy, şonuň üçinem olar elde göterilýän ýangyn söndürijiler bilen hany Stiweniň öýüne suw sepip ugradylar.

Hany Modiniň demir örtülen üçegi ýangynyň ýoluna böwet boldy. Onuň jaýy ala-goh turzup ýere çökende, çar tarapa uçgun syçrap gitdi. Goňşy üçeklerdäki adamlar ýanýan közleriň üstüne ýorgan-beýleki bilen topuldylar.

Diňe daňyň düýbi çyzylandan soň hemmeler ýuwaş-ýuwaşdan öýli-öýüne dagap başladylar. Meýkombyň ýangyn söndüriji ulagyny itip yzyna äkitdiler. Ebbotswiliňki özi gitdi, üçünji ulag bolsa galdy. Gündiz biz bildik, ol mundan 60 mil daşlykdaky Klerk Ferriden gelen ekeni.

Dowamy bar. Romanlar